

BOKEN SOM ETT REDSKAP

– EN STUDIE OM HUR FÖRSKOLLÄRARE
STÖDJER BARNNS SPRÅKUTVECKLING

Grundnivå
Pedagogiskt arbete

Amela Spahic
Rebecca Rane

2019-FÖRSK-G80

HÖGSKOLAN I BORÅS

FÖRORD

Som avslutning på vår förskollärarytbildning vid Campus Varberg har vi nu skrivit detta examensarbete. Arbetet motsvarar 15 högskolepoäng och är inriktat mot yngre barns språkutveckling.

Vi vill passa på att tacka vår handledare Ann-Charlott Wank för vägledning och feedback under arbetets gång.

Vi vill även tacka de förskollärare som ställt upp på intervjuer och bidragit med kunskap och erfarenhet. Utan era tankar och reflektioner hade detta arbete inte varit möjligt att genomföra.

Slutligen vill vi tacka våra nära och kära som uppmuntrat och stöttat oss under denna tid.

Amela Spahic & Rebecca Rane

Program: Förskollärarytbildning, 210 hp

Svensk titel: Boken som ett redskap - En studie om hur förskollärare stödjer barns språkutveckling.

Engelsk titel: The book as a tool - A study on how preschool teachers support children's language development.

Utgivningsår: 2019

Författare: Amela Spahic & Rebecca Rane

Handledare: Ann-Charlott Wank

Examinator: Jakob Billmayer

Nyckelord: bokläsning, böcker, högläsning, språkmiljö, språkutveckling, förskollärare

SAMMANFATTNING

Inledning

Som blivande förskollärare intresserar vi oss för yngre barns språkutveckling. Vi vill fokusera på hur pedagoger använder böcker som redskap för att stödja och stärka barns språkutveckling. Vi anser att det är viktigt att vara aktiv och bjuda in barnen till en dialogisk och utforskande läsning tillsammans för att stimulera barnen i deras utveckling och lärande gällande språket.

Syfte

Syftet med vår studie är att undersöka hur förskollärare använder sig av böcker som ett verktyg för att stödja och stimulera barns språkutveckling.

Metod

För att få svar på våra forskningsfrågor valde vi kvalitativ metod med intervjuer som tillvägagångssätt. Detta gjorde vi för att det var ett bra sätt att få mycket information om ämnet vi har valt att undersöka, samt för att ge oss en helhetsbild utifrån vårt syfte och forskningsfrågor.

Resultat

Resultatet visar att förskollärarna är medvetna om att de ska vara aktiva läsande förebilder för barnen där de ska inspireras och få intresse för böcker och läsning. Förskollärarna ser fördelar med spontana lässtunder under dagen i en läsmiljö där språkutvecklingen blir en central del i olika sammanhang i verksamheten.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING	1
2. SYFTE & FRÅGESTÄLLNINGAR	2
3. BAKGRUND	3
3.1 Tidigare forskning	3
3.1.1 Språkutveckling	3
3.1.2 Bokens betydelse	4
3.1.3 Högläsning	5
3.1.4 Förskollärarens förhållningssätt	5
3.1.5 Språkfrämjande arbetssätt	6
3.1.6 Språklekar	8
3.1.7 Miljöns betydelse	8
4. TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER	10
4.1 Sociokulturella teori	10
4.2 Artefakter – Redskap som medierar verkligheten	11
5. METOD	12
5.1 Val av metod	12
5.2 Urval	13
5.3 Genomförande	13
5.4 Forskningsetik	14
5.5 Transkribering och analys	15
5.6 Tillförlitlighet	15
6. RESULTAT	17

6.1 Förskollärarnas tankar kring språkutveckling i relation till bokläsning	17
6.2 Bokens betydelse i det digitaliserade samhället	17
6.3 Bokens betydelse vid högläsning	19
6.4 Synen på boken som ett språkfrämjande redskap	20
6.5 Stimulerande läsmiljöer	21
6.6 Sammanfattning	22
7. DISKUSSION	23
7.1 Metoddiskussion	23
7.2 Resultatdiskussion	24
7.2.1 Förskollärarnas beskrivningar gällande sitt ansvar för barns språkutveckling	24
7.2.2 Förskollärarnas syn på boken som språkfrämjande redskap	26
7.2.3 Det digitaliserade samhället i kombination med traditionell läsning	27
8. FORTSATT FORSKNING	29
9. DIDAKTISKA KONSEKVENSER	30
REFERENSER	
BILAGA 1	
BILAGA 2	

1. INLEDNING

Vi är två blivande förskollärare som intresserar oss för yngre barns språkutveckling. Vi anser att det är betydelsefullt att pedagogerna i förskolan stimulerar barnen i deras utveckling och lärande gällande språket. Som blivande pedagoger tror vi att förhållningssättet är av stor vikt, att använda ett tydligt nyanserat språk, att lyssna in barnen och uppmuntra dem att sätta ord på sina känslor och uppfattningar, men även att skapa en trygghet och stimulans för barnen att våga använda språket som ett verktyg.

I vår studie kommer vi fokusera på hur pedagoger använder böcker som redskap för att stärka barns språkutveckling. Intresset för detta ämne har uppkommit under tiden vi skrev vår kunskapsöversikt i en tidigare kurs under lärarutbildningen och genom den Verksamhetsförlagda utbildningen (VFU) i förskola. Under vår praktik upplevde vi att böcker användes på olika sätt, därför har vi för avsikt att fördjupa oss i hur bokläsning kan användas som ett främjande medel för barns språkutveckling. Norling (2015, s. 23) lyfter bland annat hur bokläsning utgör en del av barns tidiga möten med språk- och kommunikation och argumenterar för att läsning är en återkommande aktivitet i förskolan som kan vara språkutvecklande för barn.

I *Läroplan för förskolan* (Lpfö98 rev.16), finner vi mål och riktlinjer på hur vi ska arbeta för att stödja och stärka barns språkutveckling. “Förskolan skall sträva efter att varje barn utvecklar ett rikt och nyanserat talspråk och sin förmåga att kommunicera med andra och att uttrycka tankar” (Lpfö98 rev.16, s.9).

Vi kommer utgå från tidigare forskning och relevanta teorier för att få svar på vår forskningsfråga kring vårt valda kunskapsområde.

2. SYFTE & FRÅGESTÄLLNINGAR

Syftet med vår studie är att undersöka hur förskollärare använder sig av böcker som ett verktyg för att stödja och stimulera barns språkutveckling. Av den anledningen är det intressant att fokusera närmare på hur förskollärare arbetar med sagoböcker och faktaböcker som metod, för att stödja språkutvecklingen hos barnen på förskolan. Studien utgår från följande frågeställning:

- Hur använder förskollärare böcker som redskap för att stödja barns språkutveckling?
- Vad anser förskollärarna om deras roll i barns språkutveckling, i relation till bokläsning?

3. BAKGRUND

I detta avsnitt presenterar och redovisar vi tidigare forskning samt förskolans uppdrag följt av teoretiska utgångspunkter. Vi börjar med att redogöra för forskning gällande barns språkutveckling följt av bokens betydelse samt förskollärares förhållningssätt och språkfrämjande arbetssätt. Avslutningsvis redogör vi för studiens teoretiska utgångspunkter. Vi kommer framförallt att utgå från Vygotskijs tankar kring språk och kommunikation och sociokulturella perspektivet följt av Vygotskijs begrepp den *proximala utvecklingszonen*. För en tydligare struktur har vi delat in varje stycke med tillhörande och passande underrubriker.

3.1 Tidigare forskning

3.1.1 Språkutveckling

Redan i mammans mage börjar utvecklingen av språket och direkt vid födseln har det lilla barnet en förmåga att känna igen olika språkljud. Den kommunikation som sker mellan vuxen och barn under uppväxttiden är också det bästa verktyget för att stimulera och förbättra barnets språkliga förmåga (Fridolfsson 2015, s. 22). Författaren tar också upp vikten av kvalitén på samtalen och att den vuxnes agerande och engagemang är avgörande för språkutvecklingen. Även Kultti (2012, s. 176) betonar vikten av det språkliga samspelet vuxna har tillsammans med barn och hur det blir betydelsefullt i en social språkmiljö.

Norling (2015) argumenterar för att tryggheten är en viktig faktor i förskoleverksamheten. Barn ska inte behöva känna rädsla att samtala med pedagoger och andra barn. Norling (2015) belyser hur viktigt det är att samtalen sker i ett tillåtande och gynnsamt klimat. Barnen ska bli lyssnade på och de ska inte behöva känna rädsla för att uttrycka sig.

Berättande och bokläsning anses som viktiga faktorer för att erbjuda barnen en väg att erövra en bokvärld (Björklund, 2008). Hon har gjort undersökningar på flera svenska förskolor på hur barn erövrar litteracitet. Björklund (2008) anser att barn genom berättande, läsande och skrivande skapar litteracitetshändelser och litteracitetspraktiker. Vidare skriver författaren att detta är två former av litteracitet där barnen prövar möjligheter och gränser i interaktion med varandra och bidrar till återskapande och till skapande av något nytt. Barn provar och återskapar genom att verbalt sätta ord på sina handlingar och genom att upprepa. Detta gör

barnen genom kroppsliga läs och skrivhandlingar. Barns tidiga läs och skrivhandlingarna grundläggs exempelvis genom att barn hämtar en bok, pekar i den, vänder på bladen, samt stänger den och säger att sagan är slut (Björklund, 2008).

Några viktiga faktorer som Björklund har kommit fram till i sin studie är att samspelet mellan barnen är av stor betydelse för utvecklandet av litteracitet. Även att den vuxnes bemötande och förhållningssätt har stor påverkan. Barns erfarenheter från vardagen byggs upp till berättelser tillsammans med pedagogerna på förskolan (Björklund, 2008).

3.1.2 Bokens betydelse

Björklund (2008) belyser att boken har många funktioner, allt från att barn går och bär på böckerna som finns tillgängliga till att bläddra i dem och därefter börja peka på bilder, låsasläsa, eller berätta för sina kamrater. Författaren tar även upp att en del barn går omkring och biter eller suger i böckerna. Det är så de känner in boken med sina sinnen. Vidare påvisar Björklund (2008) att blickar och gester ingår i det sociala samspelet kring boken och ofta blir bokens utformning startpunkt för samtal som därefter leder till bokens innehåll av text och bilder. Även att barnen ofta föredrar vissa böcker framför andra.

Barn kan ofta dela med sig av sina erfarenheter och uttala synpunkter under ett samtal kring bokens innehåll. Ofta avbryts läsningen mitt i, därför är det viktigt att anpassa läsandet till alla barn då barn tycks reagera på olika sätt (Dunphy, 2012). Dunphy (2012) skriver vidare hur viktigt det är att engagera barn under bokläsningstillfällena, att ge barnen möjlighet till att delta. Med det menar hon att det är viktigt att ge dem tid till diskussion som är avgörande för att både utveckling av språk och läskunnighet ska möjliggöras. Hon menar också att det är viktigt att ta tillvara på barns åsikter, erfarenheter och frågor som rör boken, där en dialogisk läsning blir en särskild typ av en gemensam läsoplevelse.

Kultti (2012) tar i sin studie upp vikten av de material barnen möter i förskolan också har en relation till det material barnen har erfarenheter kring i sin hemmiljö, i detta fall böcker på exempelvis sitt hemspråk. Detta blir då en resurs för deltagandet och betydelsefullt för barnen i den kommunikativa och språkliga utvecklingen, då de känner igen boken de har på modersmålet. Simonssons (2006) resultat visar att pedagogerna anser att barnen ska möta olika

böcker i förskolan. Ett exempel på böcker som pedagogerna vill belysa är bilderböcker och ordböcker som ska användas i syfte till att utveckla barnens ordförråd. Men också kapitelböcker för de äldre barnen på förskolan där de får träna på att ta till sig berättelserna enbart genom att lyssna, och där bilderna i böckerna är begränsade. Pedagogerna i studien menar också att oavsett vilka bokerfarenheter barnen har med sig hemifrån så kommer de ha en god bokkompetens med sig från förskolan när de börjar skolan, i och med att pedagogerna introducerat kontinuerliga högläsningstunder och biblioteksbesök från tidig ålder. Simonsson (2006) argumenterar för att boken ska vara ett visuellt redskap för inläring, där kunskapen får växa in genom lek.

3.1.3 Högläsning

Dunphy (2012) belyser att den vuxne läsaren har ansvaret att ge en typ av läsupplevelse där barnet uppmuntras att aktivt delta genom att ge feedback och framkalla kommentarer hos barnet. Det är viktigt att de vuxna anpassar sig till barnens utveckling och språkliga färdigheter. Vidare menar hon att det är lämpligast att läsningen sker i små grupper för att det ska bli ett meningsfullt konversationsutbyte där alla får chansen att komma till tals. Vidare belyser Kultti (2012) i sin studie att läsning förekommer både som planerad aktivitet och också som en övergångsaktivitet under dagen, vilket ger en struktur där barnen ges möjlighet till både språklig och kommunikativ utveckling. Emmoths (2014) resultat visar att de flesta förskolor dagligen har en avsatt tid för läsning av böcker, en så kallad läsvila som pedagogerna själva benämner som en språkstimulerande aktivitet. Denna läsvila är en högläsningstund som ofta förekommer efter lunchen. Dock är pedagogerna överens om att läsvidan kan bli en envägskommunikation då det är många barn och att pedagogerna inte alltid kan föra en dialog med alla, med risk att bokens väsentliga innehåll tappar fokus. Med detta i åtanke har pedagogerna i studien valt att kalla läsvidan för en läsaktivitet där de är tydliga med både syfte och mål.

3.1.4 Förskollärarens förhållningssätt

Norling (2015) tar i sin studie upp att de flesta pedagoger i förskolan ser sig som förebilder i barns språkmiljö, men att det finns en del som inte har reflekterat över sitt förhållningssätt i den mån de borde. Detta påvisar att det råder olika uppfattningar om förhållningssättet, men

också kompetens och kunskap, vilket således kan leda till att den sociala språkmiljön kan variera och ge barn olika förutsättningar för utveckling och lärande.

Kultti (2012) belyser i sitt resultat vikten av att pedagogerna är stöttande och använder sig av olika sätt för att fånga barnen i deras språkliga och kommunikativa process. Hon beskriver dessa som *pekande* och *frågor* i det som sker, men även *upprepning*. Med detta menar författaren att den kommunikativa processen börjar med att barnen pekar i boken och ställer frågor för att få svar och bekräftelse utav pedagogen. Vidare i processen sker också upprepningar som bidrar till barnens språkskapande. Vidare menar författaren att en sådan stöttning skapar villkor för barns deltagande i språkutvecklingen oberoende hur de befinner sig språkmässigt.

Bae (2012) har i sin studie uppmärksammat att barn är aktiva bidragsgivare i samspel med sina pedagoger. Denna uppfattning går ihop med en vuxenroll där det primära funktionerna är att utvärdera, korrigera eller stimulera vad barnen medför till interaktionen. Hon skriver vidare att hon finner det intressanta i en av hennes analyser där barnen hon använde sig av var så kallade "uppmärksamhetsmarkörer" som utgångspunkt för att involvera vuxen i någon form av interaktion. Bae (2012) hävdar att i studier av vuxen och barn relationer i förskolan så dominerar vuxenperspektivet, där barn blir objekt. Det tar bort fokus från barn som är aktiva i sitt eget relationsskapande. För att få syn på dessa barn som är aktiva belyser hon att förskollärarna behöver vara lyhörda, empatiska och villiga att anstränga sig för att ta barnets perspektiv. Bae (2012) påpekar att alla barn bidrar till interaktion på något sätt. Barn brukar oftast spontant dela tankar och upplevelser, det vill säga historier från hemmet, från helgdagar eller från förskolan. Forskaren betonar även att lärarens fokuserade uppmärksamhet bidrar till barns kommunikativa signaler, det vill säga till barns aktiva deltagande i interaktioner.

3.1.5 Språkfrämjande arbetssätt

Att ta tillvara på barnens erfarenhetsvärldar och att skapa en gemensam social språklig och kommunikativ utveckling är av stor vikt för ett språkfrämjande arbetssätt (Björklund, 2008; Kultti, 2012; Larsdotter Bodin, 2017 & Norling, 2015). Forskarna betonar även vikten av att pedagogerna ska uppmuntra barnen till att uttrycka sig. Även pedagogernas lyhördhet och

stödjande kommunikativa strategier är av stor vikt och hur de utformar aktiviteter som är anpassade efter barns behov och intressen.

Kultti (2012, s. 180) framhåller att om pedagogerna ändrar om i aktiviteterna som erbjuds barnen, skapas nya utmaningar och möjligheter för utveckling. Ett exempel på detta kan vara att inkludera läsning och sånger under lektillfällen. Hon tar också upp vikten av att pedagogerna använder sig av olika gruppaktiviteter under dagen för att på så vis skapa olika kommunikativa resurser som blir betydelsefulla. Vidare argumenterar Norling (2015, s. 71) för att det finns variationer av olika strategier att tillgå, och att det kan skilja sig mellan hur pedagogerna på de olika avdelningarna tillämpar dessa. Norling (2015, s. 71) belyser också att det finns skilda uppfattningar om hur pedagogerna närvarar och med vilka artefakter¹ som finns med i aktiviteterna med barnen. Genom att pedagogerna agerar stöttande, är nyfikna och accepterande, ses de som förebilder vilket stödjer barns förutsättningar för lärande (Larsdotter, Bodin, 2017, s. 88).

Simonsson (2006) skriver i sin studie om pedagogers tankar och funderingar kring det praktiska arbetet med böcker i verksamheten och vilken betydelse det får för lärandet. Pedagogerna i denna studie framhåller att det krävs både engagemang och ork för att kunna fånga barns intresse när det gäller högläsning. Engagemanget och eget intresse inför vissa barnböcker har också en inverkan på hur man förmedlar barnlitteraturen till barnen. Den varierande kvaliteten på högläsningen beror inte enbart på den personliga kompetensen, utan också på hur den övriga verksamheten ser ut. Simonsson (2006) hävdar att bokens plats i förskolan är kontrollerad av pedagogerna, det är de som styr vad som förekommer och vad som introduceras för barnen, och på detta sätt sätter pedagogerna ramarna för de barninsatta bokaktiviteterna. Forskaren belyser att ansvaret ligger hos förskolepedagogerna som ska vara de första professionella barnboksintroduktörerna och sätta igång dessa läsprocesser hos barnen i förskolan. Eftersom det är i förskolan som barnens livslånga läsande börjar.

Hvit (2015) tar i sin studie upp hur barn idag bemöter digitala medier och att det redan har med sig en massa erfarenheter när de börjar förskolan, som är av stor betydelse i möte med interaktiva medier. Hon poängterar att förskolläraernas kompetens och förhållningssätt är av

¹ Artefakt är ett föremål konstruerat av människan

stor betydelse för vilka aktiviteter, samtal och interaktioner som kan uppstå. Hur förskollärarna bemöter barns interaktion med teknologi framhålls som betydelsefullt för att aktiviteterna ska bli meningsfulla. Detta kan bygga broar mellan barns egna erfarenheter och förskolans pedagogiska verksamhet. Forskaren är tydlig med att små barns verbala handlingar är viktiga för att skapa mening i litteracitetshändelser då de föregås av kroppsliga interaktioner. Hvit (2015) nämner i sin studie en skrivtavla som används i en förskola där det blir tydligt att teknologin gör något med barnen. Till skillnad från annat material har den interaktiva tavlan möjlighet att se, tolka och omskapa, samt bidra till kroppsliga interaktioner och utforskande. Exempelvis kan ett barn prova effekterna med skrivtavlan mellan sina egna rörelser och tavlans visuella effekt. Där barnet gör rörelser och tolkar hur bilden framför förändras och ändrar på sina rörelser utifrån vad barnet kan se på tavlan. Hvit (2015) belyser med detta att barns utforskande leder till begrepp som tolkning, problemlösning, teckengörande och hur digitala enheter framkallar ett meningsskapande för tidig litteracitet i förskolan.

3.1.6 Språklekar

Emmoth (2014) redogör för den språkliga stimulansen där barn ska mötas av intresse och uppmuntran, där deras behov att uttrycka sig och kommunicera tas på allvar. För att ge barnen denna stimulans ställer man krav på att de vuxna är de som är aktiva och lockar de små barnen till samtal. Vidare beskriver forskaren för att ytterligare stimulera barns språkutveckling anses det bra att det finns en lekfullhet i verksamheten där personalen ska visa intresse för barnens språklekar med nonsensord och rim. Emmoth (2014, s. 8) anser även att samlingen är en språkutvecklande stund för de äldre barnen där dem kan få lära sig prata i en stor grupp. Norling (2015) tar i sitt resultat upp att pedagoger tillämpar lekstrategier för att främja barns språkmiljö och att dessa lekstrategier kan se olika ut på olika förskolor. Dessa lekstrategier avser att främja och uppmuntra till språkbruk. Författaren tar också i sitt resultat upp pedagogers användning av multimodala verktyg såsom lärplattor, bilder och sång, vars främsta syfte är att främja kommunikation och det verbala språket.

3.1.7 Miljöns betydelse

Barn utvecklar olika beteenden och färdigheter i den miljö de befinner sig i, därför är både fysiska och sociala miljöer avgörande för barns lärande. Emmoths (2014) studie tar upp förståelsen för hur förskolepedagoger ska anpassa verksamheten och göra den utmanande och inspirerande för barnen samt vilka olika aspekter det finns att beakta för att barnen ska kunna

utvecklas och lära på bästa sätt. Norling (2015) menar att det är pedagogernas samspel och insatser med barnen som blir avgörande i den sociala språkmiljön vilket således leder till förutsättningar för barnens engagemang och lärande. Vidare menar Simonsson (2006) att det är pedagogernas sätt att anordna och anpassa bokmiljön samt skaffa fram böcker som blir avgörande för lärandet. Bergström (2013) redogör i sin studie att en pedagogisk miljö inte enbart ska bestå av aktiviteter som präglas inom ramar, då skapas enbart ensidiga miljöer. Bergström framhåller att pedagogerna blir de som bestämmer de fysiska ramarna. Hon belyser att en miljö som innehåller en mångsidighet och variation kan medföra ett nyskapande tillsammans med barnen. Hon lyfter fram att pedagoger genom sitt sätt att stödja aktiviteter kan leda till att barn kan få möjligheter till inflytande och delaktighet. Genom att låta barnen vara delaktiga skapas miljöer där man utmanar och stimulerar barnens kreativitet och det lustfyllda lärandet (Bergström, 2013).

4. TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER

4.1 Sociokulturell teori

Lev Semjonovitj Vygotskij (1896-1934) var en rysk teoretiker som intresserade sig för pedagogik och psykologi. Vygotskij ansåg att människan genom sociala erfarenheter och i samspel med andra formar sitt tänkande, lärande och kommunicerande förmåga. Vidare betonar Vygotskij användandet av språket och dess betydelse, och hur språket skapar mening i olika sociala och kulturella sammanhang (Bruce, Ivarsson, Svensson & Sventelius 2016, s. 99). Vygotskij ansåg att språket används som ett kommunikationsredskap i interaktionerna mellan barnet och den vuxne (Smidt 2010, s. 127). Genom berättande stimuleras, utvecklas och utmanas barnets grammatiska förmåga. När berättelserna möter olika lyssnare ges det plats för samtal där språket lyfts och bjuder in till kommunikativt samspel. Genom språket blir människan delaktig i andras perspektiv och enligt Vygotskij är språket länken mellan samhället och individen (Säljö, 2005). En viktig aspekt inom det sociokulturella perspektivet är hur människors sätt att förhålla sig till text har utvecklats. Att läsning i första hand bör ses som en social och kreativ process av meningsskapande (Säljö 2013, s. 209). Vidare redogör Säljö (2013) för att lärande inte har någon orsak, det är en konsekvens av hur människor förhåller sig i situationer och vilket stöd de får att göra olika erfarenheter. Han skriver vidare att mening och innebörd skapas genom att människan använder kulturella redskap som låter oss utforska omvärlden i enlighet med olika förutsättningar. Ett exempel på kulturella redskap som Säljö skriver om är boken.

En av Vygotskijs mest välkända och uppmärksammade begrepp i den sociokulturella teorin är den *proximala utvecklingszonen (ZPD)*. Enligt Vygotskij (1999) innefattar den proximala utvecklingszonen de egenskaper som ännu inte har utvecklats hos barnet. I grunden finns det som barnet klarar av själv, i den proximala utvecklingszonen finns det som barnet måste ha hjälp av en vuxen eller mer kunnig person att göra. Det vill säga att det som blir möjligt för barnet att göra i samspelet med någon mer kunnig och erfaren person. För att barnet ska nå nästa proximala utvecklingszon måste barnet utmanas vidare. Således menade Vygotskij att inläring sker i samspel och i relation med andra människor, och genom att se inläringen som en social och interaktiv process kan man fånga barns potentiella utveckling. Han hävdade att en av den viktigaste grundbasen för utveckling är när vi klarar något tillsammans. Genom dessa samspel lär barnet erövra kunskap som de i framtiden kan utföra på egen hand (Johansson,

2012; Hwang & Nilsson, 2011). Vidare betonade Vygotskij att leken är grunden för utveckling och att barnet som befinner sig i leken tillsammans med andra befinner sig också i den proximala utvecklingszonen (Smidt 2010, s. 13).

4.2 Artefakter – Redskap som medierar verkligheten

Inom den sociokulturella teorin används begreppet *mediering*, vilket betyder att människan använder sig av olika redskap för att förstå sig på sin omgivning och den miljö han eller hon befinner sig i. En människas vardag är fylld av olika slags redskap och verktyg. Dessa redskap kan både vara fysiska, exempelvis en bok eller en penna, och intellektuella redskap såsom språket vi använder (Säljö, 2010). Säljö (2010) benämner dessa fysiska och språkliga verktyg som *artefakter*. En artefakt är således något som är skapat av människan utifrån den kunskap och de erfarenheter människan tagit del av. Vidare tar människan hjälp av denna artefakt för att tillgodose sig och nå ny kunskap. Säljö (2013) menar även att artefakter är informativa för hur vi ska handla i en viss situation, de strukturerar våra sätt att arbeta, kommunicera och agera. I vår studie benämner och relaterar vi begreppet artefakt till boken som ett redskap, för att stödja barns språkutveckling.

5. METOD

I detta kapitel redogör vi för studiens metodval och tillvägagångssätt. Vi börjar med att beskriva vilken metod vi valt och vilket urval vi gjorde gällande de förskolor vi valde att ha med i vår studie. Vidare presenterar och beskriver vi vårt genomförande gällande de intervjuer vi gjort samt de forskningsetiska överväganden vi har tagit hänsyn till. Avslutningsvis presenteras en beskrivning av den analys vi gjort gällande vårt insamlade material samt studiens tillförlitlighet.

5.1 Val av metod

För att få svar på våra forskningsfrågor valde vi *kvalitativ metod* som tillvägagångssätt. Detta gjorde vi för att det var ett bra sätt att få mycket information om ämnet vi har valt att undersöka, samt för att ge oss en helhetsbild utifrån vårt syfte och forskningsfrågor. Christoffersen och Johannessen (2015, s. 84) skriver att kvalitativa metoder behövs för att man ska kunna få förståelser för olika erfarenheter och uppfattningar kring ett visst ämne. Även att ge information till läsaren från början till slut i en forskningsprocess (Brinkkjaer & Høyen 2013, s. 109). Genom att välja den kvalitativa metoden önskade vi få en bredare förståelse kring pedagogernas uppfattningar och handlingar om hur de stärker barnens språkutveckling med hjälp av böcker som redskap. Enligt Hellspång (2014) väljer författaren den metod som skall passa undersökningens syfte.

Det verktyg vi använde inom den kvalitativa metoden var intervju där intervjufrågorna är *standardiserade*, det vill säga att informanterna på alla tre förskolor fick besvara samma frågor där frågornas ordningsföljd var förutbestämd (Bryman, 2011). Likaså ställdes samma frågor till specialpedagogen. Samtliga intervjuer var en så kallad *strukturerad* intervju där frågorna var förutbestämda och detaljerade, alltså öppna men riktade frågor, med en person i taget (Denscombe, 2016). Inga följdfrågor ställdes under intervjutillfällena.

Intervjufrågorna utformades utifrån studiens syfte och frågeställningar för att stärka undersökningens validitet, där avsikten med denna undersökning är att tillföra mer fördjupade kunskaper inom området. Vi valde att inte göra några provintervjuer innan intervjutillfällena, då vi ansåg att tiden inte räckte till.

5.2 Urval

Den empiriska undersökningen genomfördes på tre olika förskolor. Att kontakta förskolor som arbetar språkinriktat var ett medvetet urval från vår sida, då vi båda kände till förskolor som har sitt fokus på språk. Inför studien tog vi kontakt med förskolecheferna på tre förskolor i två kommuner. Vi presenterade oss och förklarade vårt syfte med vårt arbete och med vilken metod vi tänkt genomföra studien. Från alla tre förskolechefer fick vi ett positivt gehör till att utföra studien och några bad även att få läsa vårt arbete när det var klart. En av förskolecheferna gav oss också ett förslag till en kontakt med språklig inverkan i en av kommunerna som vi kontaktade och fick tillåtelse att intervjua. Denna kontakt har en förskollärarexamen i grunden och har tidigare arbetat som förskollärare under många år. Sedan några år tillbaka arbetar hon som språkutvecklare och specialpedagog på Barn och Ungdomsförvaltningen, där hon har ett nära samarbete med förskolorna i kommunen.

Innan vi genomförde våra intervjuer utformade vi ett informationsbrev (Se bilaga 1) till förskollärarna där dem fick ge sitt skriftliga samtycke på plats. Vi informerade även förskollärarna muntligt kring vårt syfte och frågade även om deras godkännande för en ljudinspelning. Alla tillfrågade gav ett samtycke till detta. Sammanlagt har vi intervjuat sju förskollärare och en specialpedagog. Förskolorna vi valde att utföra våra intervjuer på arbetar likartat utifrån ett språkfrämjande arbetssätt där förskollärarna har en samsyn kring läs och språkutveckling. Respondenterna är kvinnliga förskollärare. Förskollärarna som intervjuades arbetar i barngrupper om 1-3 åringar och 3-5 åringar. I studien har vi valt att benämna förskollärare vid fiktiva namn.

5.3 Genomförande

Intervjuerna ägde rum enskilt på var och en av förskolorna, där förskollärarna själva fick välja vart de ville att intervjuerna skulle äga rum. Stukát (2011) rekommenderar att miljön ska vara trygg och stimulerande för alla parter som deltar under intervjutillfället. Respondenterna fick välja plats för intervjuerna. Intervjuerna utfördes antingen på kontoret eller personalrummet på förskolorna. Likaså skedde intervjun med språkutvecklaren på dennes arbetsplats. Innan intervjuerna fick informanterna läsa och skriva under det informations-/ samtyckesbrev vi utformat. Informanterna fick även läsa igenom intervjufrågorna (Se bilaga 2) i förväg så att de kunde förbereda sig inför samtalet. Under intervjutillfällena spelades samtalen in. Denna metod

användes för att lättare fånga upp vad som sades. Enligt Kvale & Brinkmann (2014) tillåts intervjuaren att koncentrera sig på ämnet som är i fokus mer än om hen bara skulle försöka komma ihåg intervjun i minnet. Likaså fångar en ljudupptagning upp respondenternas betoningar på ord och att det går att pausa uppspelningen när transkriberingen ska göras (Kvale & Brinkmann, 2014). Efter intervjuerna transkriberades det empiriska materialet för att sedan undersökas och analyseras.

Två av de sju förskollärarna vi intervjuade fick dessvärre förhinder med kort varsel innan intervjutillfället. Intervjufrågorna skickades därför via mail till de berörda och sändes tillbaka till oss dagen därpå tillsammans med påskrivna samtyckesbrev.

5.4 Forskningsetik

Att ha ett etiskt förhållningssätt genom hela studien, från början till slut, är av stor vikt. Dels för att hela forskningsprocessen i arbetet ska utföras på ett lagligt sätt samt ett etiskt korrekt sätt, men även för att uppnå en god kvalitet genom hela arbetet. Vetenskapsrådet (2017, s. 12) tar upp en viktig del i forskningsetiken vilket handlar om hur personer som medverkar i studien får behandlas, det vill säga hur dessa personer ska skyddas från kränkningar i och med att de medverkar i forskningen som studien lyfter. Vidare skriver Denscombe (2016) att forskare ska vara etiska och respektera de medverkandes integritet. Han betonar även att vid arbetet med det empiriska materialet och publiceringen av studien bör forskaren ta hänsyn till de medverkandes värdighet och rättigheter.

De forskningsetiska överväganden vi tagit hänsyn till i vår studie följer som en röd tråd genom hela vårt arbete. Som forskare är det viktigt att fundera kring etiska överväganden gentemot de individer som blir inbjudna till att medverka. De fyra forskningsetiska aspekterna att ta hänsyn till i en studie är *informationskravet*, *samtyckeskravet*, *konfidentialitetskravet* samt *nyttjandekravet*.

Det är viktigt att i ett tidigt skede se till att alla gett sitt medgivande till intervjuer och observationer. Detta görs genom att berörda personer fått tydlig information kring de regler och riktlinjer som forskningsetiken tar upp med syfte att skydda individen. Informanten har rätt till självbestämmande då hen medverkar i studien (Christoffersen & Johannessen 2015, s. 46).

Även att de inblandade i studien fått tydlig information kring syftet om studien och att den information de ger ut enbart kommer att användas i studien. Vi har även tagit hänsyn till konfidentialiteten, då vi inte pekar ut någon vid namn eller nämner vilka förskolor som besökts. Då alla informanter ställdes samma huvudfrågor i en och samma ordningsföljd vid intervjuerna, bidrog det till att alla behandlades lika. Detta var ett medvetet val från vår sida då det är viktigt att ta hänsyn till gällande den forskningsetik som studien bygger på. All den insamlade information som respondenterna gett oss under intervjuerna kommer att förstöras efter att studien godkänts, och informationen kommer således enbart att användas för resultatet i studien.

5.5 Transkribering och analys

De inspelade intervjuerna transkriberades. Därefter började vi söka efter gemensamma mönster och strukturer. Kvale och Brinkmann (2014) skriver att transkribering omvandlar det muntliga språket till det skriftliga. De mönster som letades efter indikerar på hur förskollärare använder böcker som ett redskap för att stimulera språkutvecklingen. Själva analysmomentet skedde kontinuerligt där varje inspelad intervju lyssnades på och skrevs ner ordagrant av oss båda via dator. Backman (2008, s. 61) skriver att den insamlade datan, som antingen registreras manuellt eller tekniskt, måste organiseras, struktureras och tolkas. När vi renskrivit materialet gjorde vi en färgkodning där snarlika svar tilldelades samma färg. Därefter började vi leta efter likheter och skillnader i svaren för att lättare kunna relatera till studiens frågeställningar. Den teori som ligger till grund för tolkningen av intervjuerna är, som vi nämnt tidigare i studien, den språkliga och sociokulturella teorin. Analysen av intervjuerna i denna studie har inspirerats av den hermeneutiska forskningstraditionen, vilken grundar sig i att alla människor tolkar och uppfattar situationer på olika sätt (Bryman, 2011). I detta fall handlar det om att få en förståelse utifrån de intervjuade förskollärarnas perspektiv.

5.6 Tillförlitlighet

Vissa aspekter har beaktats i denna undersökning för att höja studiens tillförlitlighet. Vi har tillsammans med vår handledare kritiskt granskat våra intervjufrågor för att fastställa att frågorna inte är av ledande karaktär och att frågorna bedöms mäta det vi har för avsikt att mäta i vår undersökning. Kvale och Brinkmann (2014) skriver att trovärdigheten i en studie är ett mått på om frågorna beskriver det forskarna har för avsikt att undersöka. Vi har båda varit

närvarande i hela processen, från utformning av intervjufrågor till att vara närvarande vid analysmomentet. Ahrne och Svensson (2011) belyser att en noggrann redogörelse av insamling av data kan höja studiens tillförlitlighet. Författarna tydliggör att en noga beskrivning av studiens genomförande samt att frågeställningar och syfte har besvarats och diskuterats kring höjer studiens trovärdighet. För att studien ska vara trovärdig skriver Brinkkjaer och Høyen (2013) att det är viktigt att den har en hög validitet och reliabilitet. Författarna beskriver begreppet validitet där forskaren ska kunna undersöka det hen har för avsikt att undersöka, och inte titta på något annat för att skapa ett så trovärdigt resultat som möjligt. Vi anser att vi har tagit ställning till detta i tidigare avsnitt.

6. RESULTAT

De sammanställda resultaten av de intervjuer vi gjort med förskollärarna presenteras och redovisas utifrån ett sociokulturellt perspektiv. Resultatet är strukturerat med sex underrubriker. Vi börjar med att beskriva förskollärarnas tankar kring språkutveckling i relation till bokläsning, bokens betydelse i det digitaliserade samhället och vid högläsning. Vidare beskrivs synen på boken som ett kvalitetsfrämjande redskap samt läsmiljöns betydelse. All empiri vi kommer att redovisa kommer att vara anonym och förskollärarna nämns vid fiktiva namn.

6.1 Förskollärarnas tankar kring språkutveckling i relation till bokläsning

Analysen av intervjuerna visar att förskollärarna är eniga om att det är viktigt att vara aktiv och bjuda in barnen till en dialogisk och utforskande läsning tillsammans för att stimulera språkutvecklingen. Genom att väcka nyfikenhet och intresse hos barnen för böcker och läsning anser förskollärarna att det uppfattas som ett språkfrämjande medel där syftet blir en självklarhet, att utveckla det kommunikativa lärandet som ständigt är i en process. Förskollärarna poängterar också att man ska vara en god förebild, men framförallt en läsande förebild, och att högläsning och läsning överlag är så otroligt viktigt för hur språket utvecklas i framtiden. Vidare poängterar de att barnen ska vara aktiva medskapare under läsningen där samtal kring bokens text och bild skapas utifrån frågor som förskollärarna ställer till barnen. I dessa samtal ska förskollärarna ge barnen tid till reflektion. Förskollärarna poängterar betydelsen av texter och läsning hos barn, och hur viktigt det är för hur språket utvecklas för det enskilda barnet i framtiden.

6.2 Bokens betydelse i det digitaliserade samhället

Resultatet visar att digital teknik genomsyrar verksamheternas vardag. Förskollärarna uttrycker att de värnar mycket om den fysiska boken, där den fysiska bokens syfte är att främja språk och läsutveckling. Förskollärarna i de olika förskolorna har i sina verksamheter en kommunlicens med program de kan använda sig av för att stödja och stimulera barns språkutveckling. Namnen på programmen är olika i de olika kommunerna, men utgår från samma syfte. Det är ett material där man digitalt kan ta del av barnböcker på olika språk. Förskollärarna från de olika verksamheterna har en gemensam syn på att boken inte är lika

naturlig som den var för några år sedan. De beskriver att man hela tiden måste arbeta med det och hitta olika strategier där man växelvis arbetar med digital teknik och läsning som en naturlig del i verksamheten. En förskollärare uttrycker följande:

Det gäller att ta vara på möjligheten att man pausar och pratar som i vanliga böcker när man använder boken digitalt. (Anna)

Förskollärarna upplever att kombinationen av traditionell läsning med digital teknik har visat sig positivt. Samtidigt är de eniga om att det digitala inte ska ta över alla lästillfällen under dagen. De poängterar att de har ett stort ansvar att kombinera traditionell bokläsning med digital teknik. Ytterligare en förskollärare beskriver tankarna kring digitaliseringen:

Just det här med att kombinera är viktigt, att man inte lämnar barn på egen hand med ipaden och genom att nöja sig att bara sätta på någonting och låta dem sitta med det själva. Utan att de vuxna finns med och stöttar hela tiden och ger näring och gör det till ett undervisningstillfälle. (Ulla)

Resultatet visar att bokläsning är en viktig del av verksamheten samt för barns kommunikativa lärande och utveckling. Förskolorna har ett aktivt samarbete med biblioteket. De får även regelbundet besök av bokbussen. Barnen får då turas om att följa med till bokbussen och välja böcker utifrån vad de tycker ser spännande ut eller utifrån sina intressen. Förskollärarna i studien poängterar att bokläsning möjliggör socialt samspel och aktiva dialoger. Förskollärarna tycks vara positiva till digitaliseringen men i deras yttranden poängterar de hur viktigt det är att bevara bokläsningen det vill säga den fysiska boken. En förskollärare uttrycker:

Böcker är oerhört viktiga för barnens skrivutveckling. Genom att läsa och samtala om bokens innehåll stimulerar vi barnens fantasi vilket vi också märker att dagens barn kan ha svårt med. De blir matade med hur det "ska vara", saker och ting är iordningställt så deras egna fantasi inte stimuleras men genom böckerna kan det göra det. Genom boken kan barnen lära sig tolka, förstå och reflektera. Barnen behöver lära sig att samtala för att klara av vår kommunikationsintensiva tid. (Lisa)

Citaten från de tre förskollärarna synliggör hur viktigt det är att ta tillvara på den klassiska bokläsningen och samtidigt hur digitala medier kan användas som hjälpmedel under bokläsning.

6.3 Bokens betydelse vid högläsning

I studien framkommer det att förskollärarna läser varje dag, men att det kan skilja åt under vilka tider eller hur stora barngrupper som läsningen sker för. På en förskola har de valt att lägga högläsningen innan maten med tre olika läsgrupper beroende på barnens utveckling i språket. Förskollärarna förklarar att syftet med detta är att innan maten så är alla barn på plats och med små grupper kan de anpassa läsningen utefter de barn de har. På en annan förskola läser förskollärarna för de barn som inte ska sova, en så kallad läsvila. Det blir också mycket spontanläsning under dagen. En förskollärare uttrycker följande:

När det gäller hur ofta så tror jag nog att alla barnen får höra en saga minst en gång om dagen iallafall. Barnen är väldigt spontana och intresserade, det märks, för det händer ofta under dagen att de går till soffan och sätter sig med en bok och vill att en vuxen ska läsa. (Sara)

På förskolan där man läser innan lunch med tre grupper, brukar en grupp använda sig av rekvisita under högläsningen exempelvis flanosagor eller dockor kopplat till boken. Barnen blir lästa för samtidigt som man tittar och får känna på olika material. I mellangruppen, där barnen är på en annan språkmässig nivå, sitter de stilla och lyssnar på pedagogen som läser. Barnen får oftast själva välja böckerna som de vill höra. I den stora läsgruppen är det barnen som ska börja skolan. Förskollärarna berättar att de försöker utmana dem lite mer genom att välja böcker som har mer text och inte så många bilder. Genom att ha dessa böcker tillgängliga får barnen själva fundera på vad som händer i boken och skapa egna bilder och en föreställning om hur det kan se ut.

Förskolläraren som idag arbetar som språkutvecklare nämner också att de i en fortbildning kring levande läsning försöker uppmuntra till att dela upp barngruppen på olika sätt. Hon poängterar att om man vill få barn aktiva måste man tänka på att läsa för mindre grupper. Vidare nämner hon att de introducerat en metod som kallas för upprepad enskild läsning, där pedagogen antingen väljer ett läsbarn som inte har så stora läserfarenheter eller som inte visar intresse för läsning, eller ett barn som man inte lyckats fånga i den stora gruppen. Pedagogen

läser då för detta barn vid upprepade tillfällen, ca 10-15 minuter 2-3 gånger i veckan under några veckor. Via en läslogg skrivs det ner vilken bok som lästes och vem som valde boken, hur barnet responderar på läsningen och vad pedagogen har för syfte och lärandemål. Genom att göra dessa anteckningar blir läsloggen en levande dokumentation och ett underlag för att följa barnets språkutveckling. Vidare poängterar en förskollärare detta:

De flesta av våra barn är intresserade av högläsning, och jag är osäker på hur de hamnade där, för jag kan inte minnas att vi gjort något speciellt mer än att vi har böckerna framme och tar varje tillfälle i akt när barnen visar intresse för att -Nu vill vi läsa! -Ja, vi går och läser! - Absolut, vi sätter oss här! Men att bara genom att ha böckerna framme och finnas tillgängliga, att jo men visst, vi kan läsa lite, vi kan bläddra lite och titta...att bara prata om boken. Det tror jag skapar intresse för högläsning. (Malin)

Flera av de intervjuade förskollärarna säger att de flera gånger dagligen läser spontant för barnen, och genom att visa att pedagogerna tycker det är roligt att läsa böcker förs detta över till barnen, och meningsfulla samtal växer fram under lässtunderna.

6.4 Synen på boken som ett språkfrämjande redskap

I resultatet av intervjuerna har det varit tydligt att språket synliggjorts som en viktig del i verksamheten. Förskollärarna ser boken som ett språkfrämjande redskap. Samtliga förskollärarna ser det sociala samspelet med barnet som en viktig del i språkutvecklingen, vilket är syftet med bokläsningen. En förskollärare uttrycker:

Vi ska visa att boken inte bara är något man läser för tidsfördriv utan genom den kan vi få reda på saker, vi kan lära oss saker via boken. (Lisa)

Resultatet visar också att förskollärarna ofta lånar om böcker, både på biblioteket och i bokbussen, som barnen visat stort intresse för. Likaså att barnen erbjuds ett varierat utbud av böcker som väcker tankar och kan diskuteras. De förskollärare som arbetar med yngre barn uttrycker att bokutbudet ska anpassas efter deras ålder, gärna böcker med mycket bilder. Förskollärarna som arbetar med äldre barn vill att barnen ska vara delaktiga genom att följa

med och låna böcker. Oftast lånas det böcker som är kopplade till avdelningarnas tema, både sagoböcker och faktaböcker. En förskollärare uttrycker följande:

Vad man än har för tema så kan man komplettera med böcker, och det är ett bra sätt att få in läsningen. Nu har vi dinosaurietema och då har vi både faktaböcker och olika sagoböcker som handlar om dinosaurier, så det är ett bra sätt att väva in i temat. Det mesta går att koppla till ganska mycket. (Sara)

6.5 Stimulerande läsmiljöer

Förskollärarna ser språket som en viktig del i det sociala samspelet och lärandet. I resultatet framkommer att läsmiljöerna på de olika förskolorna ser olika ut. Språkutvecklaren förespråkar läsluft som är ett fortbildningstillfälle i förskolan, där de har försökt att inspirera genom att visa en kort film som skolverket gett ut om att skapa stimulerande läsmiljöer på förskolorna. En förskollärare beskriver hur hon skapar en lugn och harmonisk läsmiljö på avdelningen:

För mig ska det inte vara ett tvång att nu måste vi läsa. Utan för mig är det ohh vi ska läsa, vad ska vi läsa? Det är så jag tycker att det ska vara en avslappnande miljö, att det ska vara jättekul som i min grupp där vi läser kapitelböcker. Där diskuterar vi mycket vad som hände förra gången, vad gör dem nu idag. Det ska inte vara den här känslan åh nu ska vi läsa och att barnen blir stökiga. Utan att man istället tänker att nu läser vi för att det är mysigt och man gör det mysigt utav den läsningen man har. (Birgitta)

Det är viktigt att skapa språkstimulerande och bra läsmiljöer på förskolan som blir en språkfrämjande aktivitet. Förskollärarna tycks tänka att läsning och språkutveckling kan finnas i alla miljöer. Att man inte bara har ett läsrum utan att man plockar in det i olika sammanhang utomhus och inne. En förskollärare uttrycker:

Vi känner av situationen och kan läsa lite var som helst på förskolan. Vi har en hörnsoffa i ett rum, man kan säga att den står mitt i huset och används ofta till att sitta och läsa i. Miljön blir efter vilket syfte den har och vilken form av läsning det handlar om, spontan eller planerad. (Lisa)

Förskollärarna i de olika verksamheterna är eniga om att bokläsningen inte ska vara ett tvång utan mer som en mysig stund då man ska ta tillfället i akt och läsa för barnen när de visar intresse för det. En förskollärare poängterar att läsmiljön är A och O där rummet ska vara speciellt inrett och tilltala barnen att det är en läshörna där man sitter i lugn och ro och läser. Vidare poängterar en av förskollärarna en positivitet kring att läsa utomhus och att barnen upplever sagan och berättelsen ur ett annat perspektiv ute i naturen.

6.6 Sammanfattning

Förskollärarna poängterar vikten av att vara aktiva läsande förebilder för att väcka barnens nyfikenhet och intresse kring olika slags böcker. Även att kombinera den traditionella boken med den digitala. De betonar också vikten av spontana lässtunder tillsammans med barnen samt att koppla böcker till teman och aktiviteter vilket skapar möjligheter och förutsättningar för barnens utvecklande av sitt språkskapande. Vidare lyfter förskollärarna att läsmiljön är av stor betydelse för att fånga barnens intresse och lust för böcker, både i innemiljön samt i utemiljön.

7. DISKUSSION

Detta avsnitt är strukturerat i fyra underrubriker. Först diskuteras studiens metodval. Vidare diskuteras studiens resultat där förskollärares beskrivningar kring hur de arbetar med böcker som redskap tas upp. Avslutningsvis presenteras tankar och ideér kring fortsatt forskning samt slutsatser för vårt kommande yrke och det egna arbetet, i relation till det undersökta problemområdet.

7.1 Metoddiskussion

Syftet med vår studie var att undersöka hur förskollärare använder sig av böcker som verktyg för att stödja och stimulera barns språkutveckling. För att ta reda på detta använde vi en kvalitativ metod med kvalitativa intervjuer som tillvägagångssätt. Vi ansåg att en kvalitativ metod var ett bra val för vår undersökning för att få berikade svar. Christoffersen & Johannessen (2015) skriver att denna metod är ett bra val för att få kunskap för olika uppfattningar kring ett visst ämne. Vi valde att använda oss av en strukturerad intervju där frågorna vi ställde var förutbestämde. Vi lade ner ett stort arbete på att utforma så relevanta intervjufrågor som möjligt utifrån syfte och frågeställningar. Tyvärr möjliggjorde inte det pressade tidsschemat att vi genomförde provintervjuer men vi ansåg att de var så pass genomarbetade att det inte skulle behövas. Innan vi genomförde intervjuerna hade vi fortlöpande kontakt med vår handledare som gav sitt godkännande av intervjufrågorna som skulle ställas. Tanken med att använda oss av intervjuer i denna studie var att få en bred förståelse kring förskollärarnas tankar och beskrivningar till vårt valda område. En annan tanke med intervju som metod var också att vi på plats kunde reda ut om eventuella oklarheter kring frågorna skulle visa sig, vilket vi inte hade kunnat göra om informanterna hade fyllt i kvantitativa enkäter.

Under intervjuerna har vi haft stor hjälp av ljudinspelningarna. Fördelen vi såg med att spela in intervjuerna var att vi inte behövde lägga fokus på att anteckna svaren för hand. Enligt Kvale & Brinkmann (2014) kan intervjuaren koncentrera sig på själva ämnet under intervjuerna istället för att försöka komma ihåg allt i minnet. En nackdel som vi efteråt reflekterade kring var att transkriberingen med att skriva ner allt tog lång tid.

Efter transkriberingen av vårt empiriska material började arbetet med att undersöka och analysera resultatet. Vi uppmärksammade att många av förskollärarna gett många likartade svar. En fråga vi ställde oss i efterhand var om vi hade fått annorlunda svar om vi använt oss av observationer istället för intervjuer i vår undersökning. En annan tanke som slog oss var också om förskollärarna gav oss de svaren för att det är "rätt" i styrdokumentet, och för att Läroplanen säger så. När det gäller intervjun med språkutvecklaren uppmärksammade vi att hen ville ge så ingående och välformulerade svar som möjligt. Denna intervju tog också längst tid. Vår tolkning är att hon besitter en position med många års erfarenhet och en bredd av kompetens kring barns utveckling, i detta fall språket.

Vi uppmärksammade att alla förskollärare verkade tycka det var en bra och givande intervju. Dock så hade informanterna svårt att svara på fråga 8 (Se bilaga 2), detta berodde på att föregående fråga var snarlik och informanterna hade då redan gett sitt svar.

Vi upplever att våra intervjuer var omfångsrika och ingående och att vårt insamlade empiriska datamaterial var tillräckligt mångsidigt och omfattande för vår undersökning. Det är troligen så att vi skulle fått ett annat resultat om vi inte gjorde de medvetna urval vi gjorde i denna studie.

7.2 Resultatdiskussion

Vi har fått ett väldigt omfångsrikt resultat som visar på att förskollärarna har en stor medvetenhet om betydelsen av barns språkutveckling och hur de stödjer detta. Vidare synliggör resultatet att förskollärarna generellt sett tillämpar ett arbetssätt av mycket hög kvalitet.

7.2.1 Förskollärarnas beskrivningar gällande sitt ansvar för barns språkutveckling

Resultatet har visat att språket är mycket viktigt och att språket är grunden till allt lärande. Detta anser även Norling (2015) då hon belyser hur viktigt det är att samtalen sker i ett tillåtande och gynnsamt klimat. Barnen ska bli lyssnade på och inte behöva känna rädsla för att uttrycka sig. Språkutvecklaren hänvisar till att styrdokumentet tydligt framhäver att förskolan har ett uppdrag att följa upp och bedriva ett systematiskt kvalitetsarbete där vi skapar förutsättningar för barn att utveckla deras fortsatta intresse för skriv och läsutveckling. Utifrån resultatet kan vi tolka att förskollärarna har en medvetenhet kring deras förhållningssätt gällande

bokläsningens syfte där barnen ges möjlighet att utveckla sitt språk i sociala sammanhang genom förskollärarnas stimulans och bemötande. Resultatet visar även att bokläsning används för att skapa medvetna lärandesituationer i det sociala samspelet med barnen kring boken. Förskollärarnas bemötande och förhållningssätt har en stor påverkan där språket alltid finns med som en röd tråd i vardagliga situationer. Vi kan se att förskollärarnas fokus är att möta barns språk där det befinner sig och anpassar språket till deras utvecklingsnivå. Detta kan vi koppla till den proximala utvecklingszonen. Enligt Vygotskijs teori (1999) innefattar utvecklingszonen egenskaper som barnet ännu inte har utvecklat. Vygotskij menade att inläring sker i samspel och i relation med andra människor. Han framhåller att man ska se inläringen som en social och interaktiv process för att fånga barns potentiala utveckling. Vidare hänvisar Svensson (2009) till liknande resonemang där hon belyser hur viktigt det är att barn stimuleras till att fungera på toppen av sin förmåga. Hon belyser att lärarna bär ansvaret att utmana barnen att sätta ord på vad de tycker och tänker och att man ger dem tid att tänka och uttrycka sig. Vilket hon anser har starkare effekt på språkutvecklingen än om man läser en bok utan att diskutera dess innehåll (Svensson, 2009).

Utifrån förskollärarnas redogörelse följer språket med hela tiden, har man inte språket så blir det svårt. Vidare benämner Vygotskij språket som det kraftfullaste av alla kulturella redskap för mänsklig utveckling och lärande (Säljö, 2010). En god språklig och kommunikativ kompetens är viktig för barns kommande skolgång. Språket är inte bara en uttrycksfull-emotionell reaktion, utan också ett medel för psykologisk kontakt med våra medmänniskor (Vygotskij, 2001).

Det vi kan tolka och se är att det sociokulturella perspektivet är mest dominerande i förskollärarnas förhållningssätt. De tycks se vikten och betydelsen att vara vuxna förebilder och stödja barnen genom att samtala med dem som i sin tur är det väsentligaste stödet i barns språkutveckling. Vi tolkar att förskollärarna uppmuntrar barnen att använda sitt språk i sociala sammanhang för att kunna förmedla och ta emot olika innehåll (Arnqvist, 2009).

Säljö (2013) belyser hur lärandet i första hand sker genom deltagande aktiviteter och som en konsekvens av deltagande, inte genom undervisning. Tidigare forskning beskriver vikten av det språkliga samspelet vuxna har tillsammans med barn och hur det blir betydelsefullt i en

social språkmiljö (Kultti, 2012). I detta sammanhang har vi förstått att människan är en levande varelse som hela tiden formas som person i en social omgivning som ständigt är i en process. Därför anser vi att allting utgår från vårt sätt att agera vårt förhållningssätt, därför krävs ett gott samarbete för att lärande och utveckling ska se.

7.2.2 Förskollärarnas syn på boken som språkfrämjande redskap

Utifrån förskollärarnas beskrivningar har boken en stor betydelse, både som ett pedagogiskt redskap i verksamheten men också som ett språkfrämjande redskap. Säljö (2013) skriver att artefakter spelar en viktig roll för utvecklingen av kommunikativa förmågor. Med hjälp av artefakterna stimuleras en form av kommunikation där det sker ett pedagogiskt lärande. Förskollärarna lägger stor vikt vid att använda olika slags böcker, både sagoböcker och faktaböcker, både vid högläsning och vid introduktion av teman som ska arbetas med tillsammans med barnen. Utifrån vad förskollärarna berättat ser vi att högläsning skapar sociokulturella arenor mellan den vuxne och barnet, där språket blir ett kommunikationsmedel och ett medium för delad uppmärksamhet (Säljö, 2010). Skillnader som visade sig var att vissa förskollärare arbetade mer med olika slags rekvisita tillsammans med böcker, medan vissa använde boken mer traditionellt vid läsning. Gemensamt är dock att de ansåg att boken som redskap ska skapa meningsfulla samtal och dialoger där barnens inflytande hamnar i fokus. Simonsson (2006) bekräftar förskollärarnas beskrivningar då hon skriver att barnen ska möta olika slags böcker på förskolan och att det är förskolepedagogernas ansvar om vilka böcker som ska introduceras. Enligt både förskollärarna och Dunphy (2012) ska den vuxna ha ansvaret till att ge barnen en läsoplevelse och där man uppmuntrar barnen till att aktivt delta. Säljö (2013) lyfter hur man genom berättande stimuleras, utvecklas och utmanar barnets grammatiska förmåga, vilket relateras till Vygotskijs syn på språket. När berättelserna möter olika lyssnare ges det plats för samtal där språket lyfts och bjuder in till kommunikativt samspel (Säljö, 2013). Utifrån detta perspektiv är bokläsning ett exempel på en aktivitet som utgör en betydande roll för barns lärande.

I resultatet framgår det att förskollärarna lägger stor vikt vid att kontinuerligt byta ut, låna om och låna nya böcker till avdelningarna. Enligt både förskollärarna och Emmoth (2014) ska förskolepedagoger anpassa verksamheten och göra den inspirerande och utmanande för barnen. Resultatet visade att de förskollärare som arbetar med de äldre barnen ofta lät dem följa med

och låna böcker. I likhet med Björklund (2008) som skriver att barn känner in boken via sina sinnen genom att titta på bokens framsida och utformning, och därav väljer böcker som de föredrar framför andra, anser vi att det skapas inflytande och delaktighet. Detta bidrar således till ett positivt meningsskapande i arbetet med barns språkutveckling. Vi tolkar att förskollärarna uppmuntrar barnen att använda sitt språk i sociala sammanhang för att kunna förmedla och ta emot olika innehåll (Arnqvist, 2009).

Det har även visat sig att förskollärarna beskriver miljöns betydelse för barns språkutveckling som enormt viktig. Enligt både förskollärarna och Emmoth (2014) ska förskolepedagogerna anpassa verksamheten och göra den utmanande och inspirerande för barnen. Förskollärarnas uppfattningar kring miljön påvisar att det är avgörande för hur barnen tar till sig böckerna och dess innehåll, vilket således blir en avgörande roll i hur språkutvecklingen utvecklas för det enskilda barnet. De menar att miljön ska präglas av ett lugn där barnen tillåts sitta utan att bli distraherade av diverse störningsmoment. Vidare poängterar några av förskollärarna att det är viktigt att inte begränsas vid att bara se till innemiljön, utan att vi även kan skapa möjligheter för språkutveckling utomhus, och i den miljö som naturen erbjuder. Bergström (2013) bekräftar förskollärarnas beskrivningar då hon argumenterar för att se en miljö som innehåller en mångsidighet och variation. Vi instämmer med detta, utan dessa aspekter kan det bli svårt att bidra till en stödjande och stimulerande språkutveckling.

7.2.3 Det digitaliserade samhället i kombination med traditionell läsning

Tidigare forskning visar att digitala medier har övertagit samhället i det avseende att språk, läs och skrivaktiviteter numera sker digitalt. Digitaliseringens framfart har tydligt visat att digitala medier haft en stor betydelse för barns språkliga utveckling och lärande i förskolan. Hvit (2015) belyser att barn idag bemöter digitala medier tidigt och anser att barnen redan är digitalt kompetenta när de börjar förskolan. Hvit (2015) betonar att förskollärarnas kompetens och förhållningssätt är av stor betydelse för hur de bemöter barns interaktion med teknologi för att aktiviteterna ska bli meningsfulla. Enligt forskaren kan detta bygga broar mellan barns egna erfarenheter och förskolans pedagogiska verksamhet. I resultatet har det framkommit olika tankar och funderingar gällande digitaliseringen och hur den har ersatt det klassiska bokläsningen. Vår studie har visat att digitaliseringen har fått en positiv inverkan på bokläsning där förskollärarna ser det som ett hjälpmedel och ett alternativ att kombinera den traditionella

bokläsningen med digital teknik, och gör det till ett undervisningstillfälle. Förskollärarna var eniga om att betona att digitala medier inte får ersätta bokläsning som aktivitet. Flera förskollärare i vår studie har uttryckt att de med avsikt använder digitala medier i verksamheten. Det har blivit mer tydligt för oss att digitaliseringen antingen kan påverka positivt eller negativt beroende på i vilket syfte det används. Vi kan koppla detta till Hvits forskning då vi är ense om att teknologin, det vill säga digitaliseringen, och digitala medier kan bli ett pedagogiskt hjälpmedel när det används och bemöts på ett meningsfullt sätt.

8. FORTSATT FORSKNING

Vårt syfte med den här studien har varit att ta reda på hur förskollärare använder sig av böcker som ett verktyg för att stödja och stimulera barns språkutveckling. Efter att vi har tagit del av forskning, läst mycket litteratur och tagit till oss av intervju svaren av förskollärarna, anser vi att vår kunskap kring detta område/ämne förstärkts. Framförallt våra tankar om hur viktigt förskollärarnas bemötande och förhållningssätt är och vilken stor påverkan och ansvar dem faktiskt har för att stimulera och främja en god språkutveckling. En av våra frågeställningar var hur förskollärare använder böcker som redskap för att stödja barns språkutveckling. Utifrån vårt insamlade material har vi fått många olika perspektiv och svar av förskollärarna där det har visat sig att de vill arbeta vidare med att utforma språkstimulerande miljöer som ska locka barnen till bokläsning. För att få ett bredare perspektiv på hur vi i förskolan kan arbeta språkfrämjande skulle det vara intressant att studera vidare kring hur vi kan väcka intresse och lust för böcker och läsning. Något vi båda tycker hade varit spännande och intressant att fördjupa oss i är hur förskollärare arbetar för att på bästa sätt främja bokläsningen i kombination med digital teknik.

9. DIDAKTISKA KONSEKVENSER

Det som framkommit i denna studie rörande ämnets innehåll har vi utifrån förskolläraernas yttranden tolkat som att det grundar sig i vilket förhållningssätt och synsätt som ligger till grund. Vi anser att det är av stor vikt att ifrågasätta och problematisera sitt förhållningssätt för att få syn på både brister och förbättringsaspekter. Vi är eniga om att olika förhållningssätt påverkar barns lärande. De didaktiska val vi som blivande förskollärarna väljer att göra kommer således få konsekvenser för barns lärande och utveckling. Denna studie har gett oss en bredare syn på hur vi vuxna kan introducera böcker som ett verktyg för att stödja barns språkutveckling. Studien har också gett oss en kunskap om att vara aktiv och flexibel i sitt arbetssätt och att det är vår roll som förskollärare att verksamheten bedrivs på ett sätt så att det stödjer och främjar barnens utveckling. I *Läroplan för förskolan* (2019) kommer det att vara mer fokus på läsning där barn ska ges förutsättningar att utveckla sitt språk genom att lyssna på högläsning och tala om olika texter. Vi upplever detta som positivt och tar med oss detta i vår kommande yrkesroll för att stödja barns fortsatta läsutveckling och intresse för böcker.

REFERENSER

- Arnqvist, Anders (2009). *Barns språkutveckling*. Lund: Studentlitteratur.
- Ahrne, Göran & Svensson, Peter (2011). *Handbok i kvalitativa metoder*. 1. uppl. Malmö: Liber.
- Backman, Jarl (2008). *Rapporter och uppsatser*. 2., uppdaterade [och utök.]. uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Bae, Berit (2012). *Children and Teachers as Partners in Communication: Focus on Spacious and Narrow Interactional Patterns*. IJEC (2012) 44:53-69.
- Eriksson Bergström, Sofia (2013). *Rum, barn och pedagoger: om möjligheter och begränsningar i förskolans fysiska miljö*. Diss. Umeå: Umeå universitet, 2013. Tillgänglig på Internet: <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:umu:diva-67667>
- Björklund, Elisabeth (2008). *Att erövra litteracitet: små barns kommunikativa möten med berättande, bilder, text och tecken i förskolan*. Diss. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Brinkkjaer, Ulf & Høyen, Marianne (2013). *Vetenskapsteori för lärarstudenter*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Bruce, Barbro, Ivarsson, Ulrika, Svensson, Anna-Karin & Sventelius, Eva (2016). *Språklig sårbarhet i förskola och skola: barnet, språket och pedagogiken*. Upplaga 1 Lund: Studentlitteratur.
- Bryman, Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2., [rev.] uppl. Malmö: Liber.
- Christoffersen, Line & Johannessen, Asbjørn (2015). *Forskningsmetoder för lärarstudenter*. Lund: Studentlitteratur.
- Denscombe, Martyn (2016). *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. 3., rev. och uppdaterade uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Dunphy, E. (2012). *Children's participation rights in early childhood education and care: the case of early literacy learning and pedagogy*. *International Journal of Early Years Education*, 20, (3), 290--299. DOI: 10.1080/09669760.2012.716700
- Emmoth, Katarina (2014). *Grunden läggs i förskolan: förskolepedagogers tankar om utveckling, lärande och dokumentation*. Licentiatavhandling Umeå: Umeå universitet.
- Fridolfsson, Inger (2015). *Grunderna i läs- och skrivinlärning*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur.
- God forskningssed [Elektronisk resurs]*. Reviderad utgåva (2017). Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Hvit-Lindstrand, Sara. (2015). *Små barns tecken- och meningsskapande i förskola – multimodalt lärande och teknologi*. Jönköping: Jönköping universitet.
- Hwang, Philip & Nilsson, Björn (2011). *Utvecklingspsykologi*. 3., rev. utg. Stockholm: Natur och kultur.

Johansson, Thomas (2012). *Den lärande människan utveckling, lärande, socialisation*. Johanneshov: TPB.

Kultti, Anne (2012). *Flerspråkiga barn i förskolan: villkor för deltagande och lärande*. Diss. Göteborg: Göteborgs universitet.

Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 3. [rev.] uppl. Lund: Studentlitteratur.

Larsdotter Bodin, Ulrika (2017). *Förskollärares yrkeskunnande. Förskollärares erfarenheter av praktiskt handlande i pedagogisk verksamhet*. Diss. Mälardalen: Mälardalens högskola.

Lindö, Rigmor (2009). *Det tidiga språkbudet*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur.

Läroplan för förskolan Lpfö 98. (Ny, rev. uppl.) (2016). Stockholm: Skolverket.

Norling, Martina (2015). *Förskolan - En arena för social språkmiljö och språkliga processer*. Diss. Mälardalen: Mälardalens högskola.

Simonsson, Maria (2006). *Pedagogers möte med bilderböcker i förskolan*. Linköping: Linköpings universitet.

Skolverket. (2018). *Läroplan för förskolan: Lpfö 18.(2018)*. Stockholm: Skolverket. Tillgänglig: www.skolverket.se

Smidt, Sandra (2010). *Vygotskij och de små och yngre barnens lärande*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur.

Stukát, Staffan (2011). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur.

Svensson, Ann-Katrin (2009). *Barnet, språket och miljön: från ord till mening*. 2., omarb. uppl. Lund: Studentlitteratur.

Säljö, Roger (2013). *Lärande och kulturella redskap: om lärprocesser och det kollektiva minnet*. 3. uppl. Lund: Studentlitteratur.

Säljö, Roger (2010). *Lärande i praktiken: ett sociokulturellt perspektiv*. 2. uppl. Stockholm: Norstedts.

Säljö, R. (2005). *Vygotskij – forskare, pedagog och visionär*. I A. Forsell (Red.), Boken om pedagogerna (5:e uppl.), (ss.108-132). Stockholm: Liber AB.

Vygotskij, S Lev (1999). *Tänkande och språk*. Översättning från ryska Kajsa Öberg Lindsten. Göteborg: Bokförlaget Daidalos AB.

Vygotskij, Lev Semenovič (1995). *Fantasi och kreativitet i barndomen*. Göteborg: Daidalos.

Bilaga 1: Informationsbrev

Hej!

Vi heter Rebecca Rane och Amela Spahic och studerar till förskollärare vid Högskolan i Borås, Akademin för bibliotek, information, pedagogik och IT, med lärosäte vid Campus Varberg.

Nu går vi sista terminen och vi ska genomföra ett examensarbete där ett valt område skall undersökas. I vår studie kommer vi fokusera på hur förskollärare använder böcker som redskap för att stödja och stimulera barns språkutveckling. Vi har valt att använda den kvalitativa metoden i vår studie med intervju som metod och kommer även använda ljudupptagning.

Det är viktigt att ni som medverkar får kännedom att vi i vår undersökning utgår ifrån de forskningsetiska principerna, vilka innebär att:

- *Alla uppgifter i undersökningen kommer att behandlas med största varsamhet, så att inga obehöriga kan ta del av dem.*
- *De uppgifter som framkommit i undersökningen används enbart för denna undersöknings syfte.*
- *Alla uppgifter kring deltagarna i undersökningen kommer att vara konfidentiella. Fiktiva namn på barn, pedagoger och förskola används så att allas identiteter skyddas.*
- *Undersökningen är frivillig och det går när som helst att avbryta deltagandet.*

För att kunna genomföra undersökningen behövs ert samtycke.

Om ni har frågor och funderingar kring undersökningen kan ni nå oss via mail eller mobilnummer.

Rebecca Rane (s170932@student.hb.se)
Amela Spahic (s132103@student.hb.se)

Med vänliga hälsningar//

Rebecca & Amela

Samtyckesblankett för personal

Jag har informerats om undersökningen och tagit del av de forskningsetiska principer som studien vilar på.

Jag vet att mitt deltagande är helt frivilligt och att deltagandet när som helst kan avbrytas.

Underskrift

Namnförtydligande

Datum

Bilaga 2: Intervjufrågor

INTERVJUFRÅGOR TILL FÖRSKOLLÄRARE

1. På vilka olika sätt används böcker på er avdelning, vad är syftet med det?
2. Hur tänker ni när ni väljer böcker till avdelningen, vilket bokutbud vill ni att barnen ska ha tillgång till?
3. Hur gör ni för att få barnen intresserade för högläsning? Har ni läsgrupper? Hur ofta läser ni?
4. Hur väver ni in böcker i exempelvis teman ni arbetar med samt vid utomhusaktiviteter?
5. Hur tänker ni när ni skapar läsmiljöer på avdelningen?
6. Hur följer ni upp och utvärderar ert arbete kring barns språkutveckling i relation till de böcker barnen/ni arbetar med på er avdelning?
7. Introducerar ni böcker via digital teknik?
8. Hur kombinerar ni traditionell bokläsning med digital teknik?
9. I den nya läroplanen kommer det vara mer fokus på läsning, där barn ska ges förutsättningar att utveckla sitt språk genom att lyssna på högläsning och tala om olika texter. Vad säger/ tycker du om det?

HÖGSKOLAN I BORÅS

Besöksadress: Allégatan 1 · Postadress: 501 90 Borås · Tfn: 033-435 40 00 · E-post: registrator@hb.se · Webb: www.hb.se